

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ, РОЗВИТКУ МОЛОДІ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

©2023 МЕЛЬНИК М. І., ЛЕЩУХ І. В.

УДК 339.9:339.972
JEL: F29; J13; J21; J68

Мельник М. І., Лещух І. В. Європейський досвід формування та реалізації молодіжної політики в контексті соціального захисту, розвитку молоді та збереження людського потенціалу

У статті здійснено дослідження європейського досвіду формування та реалізації молодіжної політики в контексті соціального захисту, розвитку молоді та збереження людського потенціалу на прикладі держав Північної Європи (Норвегії, Данії, Швеції, Ісландії, Фінляндії, Великої Британії та країн Балтії). Виявлено спільні риси молодіжної політики досліджуваних країн: міжсекторальний характер молодіжної політики; багатасекторність обґрунтування стратегічних завдань молодіжної політики; децентралізованість системи управління; дотримання паритету держави та структур громадянського суспільства; спрямованість на посилення залучення молоді до життя суспільства; забезпечення рівних можливостей різних соціальних груп молоді; захист молоді на ринку праці та ін. Встановлено основні принципи, які закладаються країнами Північної Європи при обґрунтуванні та реалізації молодіжної політики, а саме: участь молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях має стати частиною загальної політики залучення громадян до громадського життя; стратегії, які реалізуються в усіх сферах, повинні включати молодіжний компонент, тому місцеві та регіональні органи влади зобов'язуються забезпечувати на практиці різні форми участі молоді в житті суспільства; положення та різні форми участі в житті суспільства стосуються всіх молодих людей без будь-якої дискримінації. Проведене дослідження буде корисним при виробленні конкретних пропозицій щодо актуалізації Національної молодіжної стратегії до 2030 року, а також при оновленні переліку заходів з її реалізації у 2024–2030 рр.

Ключові слова: молодіжна політика, соціальний захист, розвиток молоді, збереження людського потенціалу, Європейський Союз, Північна Європа.
Бібл.: 21.

Мельник Мар'яна Іванівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка відділу просторового розвитку, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: mar.melnyk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2407734>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56606993300>

Лещух Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, старший науковий співпрацівник відділу просторового розвитку, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: ira_leschukh@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57223145503>

UDC 339.9:339.972
JEL: F29; J13; J21; J68

Melnyk M. I., Leshchukh I. V. European Experience in the Formation and Implementation of Youth Policy in the Context of Social Protection, Youth Development, and Preservation of Human Potential

The article studies the European experience of formation and implementation of youth policy in the context of social protection, youth development, and preservation of human potential on the example of the Nordic countries (Norway, Denmark, Sweden, Iceland, Finland, Great Britain, and the Baltic countries). The common features of the youth policy of the studied countries are revealed as follows: the inter-sectoral nature of youth policy; multi-aspectivity in substantiating the strategic objectives of youth policy; decentralization of the administration system; observance of parity between the State and the civil society structures; focus on strengthening the involvement of young people in the life of society; ensuring equal opportunities for different social groups of young people; protection of young people in the labor market, etc. The basic principles laid down by the Nordic countries in the substantiation and implementation of youth policy are established as follows: participation of young people in public life at the local and regional levels should become part of the general policy of involving citizens in public life; the strategies that are implemented in all areas should include a youth component, so local and regional authorities are obligated to ensure in practice various forms of youth participation in the life of society; the provisions and various forms of participation in society apply to all young people without discrimination. This study will be useful in developing specific proposals for upgrading the National Youth Strategy until 2030, as well as in updating the list of measures for its implementation in 2024–2030.

Keywords: youth policy, social protection, youth development, preservation of human potential, European Union, Northern Europe.

Bibl.: 21.

Melnyk Mariana I. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of Department of Spatial Development, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: mar.melnyk@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2407734>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56606993300>

Leshchukh Iryna V. – PhD (Economics), Senior Research Fellow of the Department of Spatial Development, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: ira_leschukh@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57223145503>

Молодіжна політика в Європі сьогодні є пріоритетним напрямом діяльності органів публічного управління. Європейські країни активно розробляють і реалізують стратегії для надання молоді можливостей для самореалізації, інтеграції в суспільство тощо. Напрямки, за якими реалізується молодіжна політика країн Європи, стосуються:

- ✦ освіти (формальної та неформальної);
- ✦ зайнятості та безробіття, сприяння розвитку молодіжного підприємництва;
- ✦ дозвілля, молодіжних асоціацій, участі в житті суспільства, молодіжної культури;
- ✦ житлової молодіжної політики;
- ✦ інформаційної політики в ювенальній сфері;
- ✦ здоров'я молоді;
- ✦ соціального захисту та соціальної допомоги молоді та молодим сім'ям;
- ✦ молодіжної міграції, молодіжної делінквенції та ювенальної юстиції;
- ✦ європейської та світової інтеграції, трансформації ідентичності в нових соціальних умовах, мультикультуралізму та культурного плюралізму, міжетнічних стосунків.

Питання формування та реалізації молодіжної політики в європейських країнах є предметом досліджень низки вітчизняних науковців, зокрема таких: Г. Давиденко [1], Р. Драпушко зі співавторами [2], С. Зуб [3], Т. Краснопольська [4], О. Мельник [5] та ін. Досвід європейських країн щодо формування та реалізації молодіжної політики в контексті соціального захисту, розвитку молоді та збереження людського потенціалу є особливо цінним з огляду на пошук орієнтирів, інструментів та загалом механізмів розвитку молодіжної політики в Україні – за участі як державних інституцій, так і громадянського суспільства, враховуючи сучасні виклики, проблеми, загрози та потреби молодих громадян і суспільства в умовах війни.

Метою статті є вивчення європейського досвіду формування та реалізації молодіжної політики в контексті соціального захисту, розвитку молоді та збереження людського потенціалу.

Аксіологічний і міжсекторальний характер молодіжної політики європейських країн продиктований загальними підходами, які використовуються в Європейському Союзі. Інституційною платформою молодіжної політики ЄС є Молодіжна стратегія ЄС на 2019–2027 рр., яка покликана сприяти зміцненню зв'язків між ЄС і молоддю через інклюзивні та цифрові способи діалогу, забезпечити більш ефектив-

ну структуру для збирання та передачі ідей молоді, а також обміну інформацією про регуляторні заходи.

Стратегія спрямована на:

- ✦ поліпшення співпраці між політичними сферами, зокрема через молодіжного координатора ЄС;
- ✦ надання молоді права голосу у формуванні політики ЄС;
- ✦ контроль витрат ЄС на молодь;
- ✦ початок нового та більш інклюзивного молодіжного діалогу в ЄС;
- ✦ сприяння мобільності волонтерства та єдності;
- ✦ здійснення програми для молоді з метою поширення визнання неформального навчання;
- ✦ зміцнення зв'язку між молодіжною політикою та відповідними програмами ЄС.

Преамбула документа звертає увагу на такі проблеми сучасності: «Незважаючи на економічне піднесення та зниження рівня безробіття, зберігається нерівність, у тому числі між поколіннями. Уперше від часів Другої світової війни існує реальний ризик, що сьогоднішнє молоде покоління виявиться менш забезпеченим, ніж їхні батьки (White Paper on the future of Europe, March 2017). 29% осіб у віці від 16 до 29 років загрожує ризик бідності або соціальної ізоляції, а 11,6% осіб у віці від 15 до 24 років не мають освіти, роботи або професійної підготовки (NEET), тоді як 15,9% молодих людей цієї вікової групи є безробітними, що вдвічі більше, ніж для населення загалом.

Соціально-економічна та демократична ізоляція йдуть поряд. Молоді люди, які борються з несприятливими умовами, як правило, є менш активними громадянами та менше довіряють державним установам. Вони також отримують менше користі від мобільності, включно з Erasmus+. Європа не може дозволити собі втрачені таланти, соціальне відчуження або розмежування серед молоді. Молоді люди повинні не лише бути архітекторами свого життя, а й робити свій внесок у позитивні зміни в суспільстві. Оновлений Європейський корпус солідарності є свідченням прагнення багатьох молодих європейців продемонструвати солідарність з людьми, які опинилися у скрутному становищі, людьми, які є основною цінністю, що лежить в основі європейського співробітництва» [6]. Крім того, ставляться питання, як саме громадянське суспільство, громадська та молодіжна робота можуть зміцнити та підтримати соціальну, інклюзивну та демократичну Європу. Зокрема, такі цілі поставили перед собою програми ЄС «Еразмус + Молодь у дії» (Erasmus + JUGEND IN AKTION) і Європейський корпус солідарності [7].

У даній статті пропонується проаналізувати європейський досвід формування та реалізації молодіжної політики в контексті соціального захисту, розвитку молоді та збереження людського потенціалу на прикладі північноєвропейських держав (Фінляндія,

Статтю підготовлено в межах виконання гранту «Міграційні втрати молоді: імітаційне моделювання та сценарне прогнозування у контексті збереження людського потенціалу для повоєнної відбудови України» (реєстраційний номер Проєкту: 2022.01/0074), який реалізується в рамках конкурсу «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди» за грантової підтримки Національного фонду досліджень України.

Швеція, Норвегія, Данія, Велика Британія, Ірландія, Ісландія, Естонія, Литва, Латвія).

Серед північноєвропейських країн особливо цінним щодо формування та реалізації молодіжної політики є досвід Великої Британії, Швеції, Фінляндії, Данії, Норвегії, Ісландії. Модель молодіжної політики цих країн формується у двох напрямках: перший заснований на провідній ролі держави у сфері молодіжної політики, другий – на паритеті держави та структур громадянського суспільства у сфері молодіжної політики [8].

У *Норвегії*, як і в більшості країн Північної Європи, у реалізації молодіжної політики використовується міжсекторальний підхід. У країні відсутня затверджена Стратегія розвитку молоді, що охоплює всі напрямки молодіжної політики. Водночас у Норвегії урядом затверджено кілька програмних документів, що регулюють різні аспекти молодіжної політики в різних секторах: сім'я та суспільство; дитячий садок, школа та трудове життя; здоров'я та благополуччя; культура та дозвілля. Основними цілями та принципами реалізації урядом молодіжної політики визначено: безпечне виховання в сім'ї та в місцевому суспільстві; рівні права та можливості; участь та вплив; якісні послуги для всіх.

Деякі пріоритети молодіжної політики визначаються в рамках загальної стратегії держави, спрямованої на громадян різного віку. Це стосується і питань особистої безпеки, і гендерної рівності серед молодих людей (у Норвегії одна з найвищих [9]), а також участі та впливу молоді на політичні процеси. Як зазначають вчені, така політика проводиться з 80-х років минулого століття і має свою норвезьку специфіку, що полягає переважно в залученні молоді до місцевої політичної повістки для навчання молодих людей культурі вирішення політичних питань [10].

Відповідальним органом за розробку та реалізацію спільної стратегії в галузі молодіжної політики Норвегії є Міністерство у справах дітей та сім'ї, за реалізацію частини завдань молодіжної політики та надання соціально-економічних гарантій молоді відповідають ряд міністерств та установ. Найважливішими в контексті відповідальності за молодіжну політику та послуги є: Міністерство культури; Міністерство освіти та науки; Міністерство праці та соціальних справ; Міністерство охорони здоров'я та медичного обслуговування; Міністерство юстиції та громадської безпеки. Поділ завдань і відповідальності у сфері молодіжної політики відбувається на основі співпраці та координації між міністерствами та різними рівнями управління, спільної розробки стратегій, планів заходів.

Наприклад, у Норвегії діє низка проектів із забезпечення зайнятості молоді. Одним із них є проект «Ефективна молодіжна програма на ринку праці» [11], який передбачає партнерство з підприємствами,

що потребують додаткової робочої сили. Інший проєкт – «Субсидії створення робочих місць» [12], за яким значні субсидії надаються приватним фірмам, що наймають молодих людей.

У *Данії* немає Міністерства у справах молоді, національного агентства у справах молоді, а також окремого закону про молоді. Усі реформи, пов'язані з молоддю, часто є міжсекторальними та скоординованими з кількома міністерствами, такими як Міністерство у справах дітей та освіти, Міністерство соціальних і внутрішніх справ, Міністерство охорони здоров'я тощо. Молодіжна політика Данії у сфері освіти, зайнятості, охорони здоров'я, соціальних питань, культури тощо реалізується на основі скоординованої діяльності різних міністерств. Одним із пріоритетів молодіжної політики уряду Данії є фінансування соціальних послуг, що дозволяють підтримувати та розвивати інтелектуальний потенціал молоді у країні. Також уряд фінансує заходи щодо працевлаштування молоді; діяльність профорієнтаційних центрів; медичні послуги; дозвілля молоді на рівні муніципалітетів; заходи для молоді з особливими потребами та молодих людей із фізичними чи розумовими вадами, для соціально вразливої молоді.

На місцевому рівні муніципалітети мають право визначати місцеві стратегії та цілі, обсяги фінансування молодіжної політики за умови, що вони відповідають національному законодавству, соціально-економічним цілям, встановленим урядом. Відповідно до Закону про соціальні послуги [13] муніципальні служби сприяють розвитку, благополуччю та незалежності дітей та молоді (включно із загальними та профілактичними заходами). Більшість таких молодіжних заходів фінансуються за рахунок державних субсидій і різного ступеня самооплати користувачів. Наприклад, Данська молодіжна рада (DUF) є «парасольковою» організацією, до якої входять близько 80 дитячих і молодіжних організацій (від скаутів до молодіжних політичних, волонтерських, громадських, культурних та екологічних організацій, а також спілок для молоді з інвалідністю).

Характерною особливістю молодіжної політики *Швеції* є відсутність національного закону про молоді, однак інституційна основа її реалізації, наприклад по відношенню до дітей і молоді віком до 18 років, узгоджена відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй з прав дитини, яку з 2017 р. включено до шведського законодавства (вступила в дію з 1 січня 2020 р.). Законодавство, яке є дотичним до потреб і прав молоді: Закон про підтримку та обслуговування осіб з певними функціональними порушеннями; Закон про іноземців; Закон про турботу про молодих людей; Закон про освіту; Закон про вищу освіту; Кодекс батьків; Закон про соціальні послуги.

У Швеції розробкою програм для молодого населення займається Міністерство культури, також існує

Державна молодіжна рада та ради на муніципальному рівні. Основна мета молодіжної політики Швеції – усі молоді люди повинні мати доступ до гідних умов життя, можливість формувати своє життя та впливати на розвиток суспільства. А стратегічними пріоритетами уряду Швеції є: поліпшення психічного здоров'я молодих людей; надання доступу до змістовних занять у вільний час; залучення молоді до соціальних проблем, їх соціальна інтеграція та вихід на ринок праці. Державна фінансова підтримка переважно спрямовується національним молодіжним організаціям, орієнтованим на дозвілля. Ця підтримка передбачає стимулювання дозвілля, демократії, недискримінації та гендерної рівності. Принаймні 60% учасників мають бути віком від 16 до 29 років, щоб асоціація отримувала державні кошти; близько половини молодих людей у Швеції є членами асоціації [14].

У Швеції діє низка проектів із забезпечення зайнятості молоді, зокрема проект «Молодіжна практика» – програма, згідно з якою молоді люди можуть отримати молодіжну практику на 3 місяці, якщо до цього вони були зареєстровані на біржі праці та активно шукали роботу; проект «Договір про входження у виробничий процес» для надання молодим людям можливості отримати досвід роботи на виробництві; проект «Субсидії для започаткування власної справи» для фінансової підтримки молодих підприємців при започаткуванні власної справи.

У Швеції децентралізація дозволяє місцевій владі проводити більш ефективну політику, адаптовану до місцевих умов та індивідуальних потреб, але муніципалітети Швеції суттєво відрізняються за своїми ресурсним потенціалом для підтримки молодих людей у період від навчання до роботи [15]. Проблеми безробіття в молодіжному середовищі та питання, пов'язані з професійною перепідготовкою та працевлаштуванням, вирішуються з урахуванням місцевих особливостей ринку праці на локальному рівні.

Наприклад, у сфері молодіжної політики Швеції освіта, зростання її доступності та якості є пріоритетним, тому запроваджена безкоштовна та відкрита середня та вища освіта (як і в Данії, Ісландії та Норвегії), але оплата проживання та навчальних засобів видається у вигляді кредиту, який підлягає поверненню; надаються широкі можливості впливу студентів на систему освіти, можливості навчатися в інших країнах, що впливає на майбутню конкурентоспроможність молодого фахівця на ринку праці. При цьому державна молодіжна політика є цілеспрямованою з чітко законодавчо регламентованою системою інструментів підтримки молодих людей і молодіжних організацій.

Також державні органи постійно взаємодіють і реалізують програми спільно з громадськими організаціями та об'єднаннями, які є повноправними учасниками державної молодіжної політики. У країнах Північної Європи здійснюється співпраця державних

парламентів із молоддю. Зокрема, у Швеції та Норвегії державні органи влади, приділяючи велику увагу зростанню ролі молоді в суспільстві, на рівні парламентів організують: зустрічі молоді з політиками та урядовцями; відвідування засідань парламенту; проведення освітніх і правових лекцій про законодавство, систему електорату; дебати, обговорення, рольові ігри.

Щодо регулювання ринку праці для молодих спеціалістів, то у Швеції існує Єдиний електронний банк даних про вакансії та умови пропонованої роботи в масштабах усієї країни; проводиться активна політика профорієнтації; функціонує 88 інститутів ринку праці, що з'ясовують можливості клієнтів, дають рекомендації, пропонують відповідні курси для підвищення кваліфікації. У результаті у Швеції один із найвищих рівнів зайнятості молоді та якості життя. Молодь у цій країні розглядається як цінний капітал, який забезпечуватиме країні майбутнє.

Сприяння зайнятості молоді у Швеції забезпечується також завдяки програмам сприяння розвитку малого та середнього бізнесу через включення відповідних сум фінансової допомоги до програм зайнятості. Це стосується і надання підприємцям спеціальних субсидій на заробітну плату працевлаштованій молоді та безробітним; субсидій на відкриття власного бізнесу за умови розроблення конкурентоспроможного бізнес-плану; практики угод навчальних центрів з приватними підприємствами про обов'язкове працевлаштування учнів; звільнення від податків підприємств, які здійснюють навчання персоналу, у т. ч. молодь; використання гнучких форм зайнятості для молодих мам у частині політики збереження ними трудового досвіду та власного професійного рівня.

В Ісландії молодіжна політика децентралізована та міжгалузєва, її рамки визначаються Законом про молодь № 70 2007 р., а основний регуляторний орган – Міністерство освіти, науки та культури, який разом із Міністерством добробуту та Міністерством охорони здоров'я у питаннях, що стосуються молоді, реалізують молодіжну політику цієї країни. Міністр освіти, науки та культури призначає дев'ять посадових осіб до Ради у справах молоді, яка консулює найвищі органи влади з питань молодіжної політики. Більшість завдань молодіжної політики формуються на місцевому рівні, кожен муніципалітет може вибудувувати власну політику щодо розвитку молоді, зокрема вирішення питань молодих мігрантів і проблем, пов'язаних з психічними розладами в молоді. У формуванні молодіжної політики також беруть участь і різні неурядові організації та установи, такі як Національна асоціація батьків, Управління омбудсмена у справах дітей, будинки та школи та ін. Вони залучають молодь до життя суспільства, організують рольові ігри та сприяють вихованню активної життєвої позиції. На рівні уряду країни вирішуються важливі соціальні проблеми, пов'язані зі

здоровим способом життя, проблеми передчасного припинення освіти та професійної підготовки, а також залучення молоді до суспільних процесів.

Молодіжна політика *Фінляндії* відповідно до «Закону про молодь» реалізується Міністерством освіти і культури через «Національну програму молодіжної роботи та молодіжної політики». У країні також використовується міжсекторальний принцип реалізації молодіжної політики за участі як профільного, так і інших міністерств та відомств з використанням такого стратегічного та програмного інструментарію, як «Національна програма молодіжної роботи та молодіжної політики». Відповідно до чинної Урядової програми основними темами «Національної програми молодіжної роботи та молодіжної політики» на 2020–2023 роки є: запобігання соціальній ізоляції, підвищення інклюзії та залучення молоді до суспільних процесів. Соціальну ізоляцію передбачено запобігти завдяки забезпеченню рівних можливостей для повноцінного життя молодих людей на основі досягнення таких пріоритетних цілей: скорочення соціальної ізоляції; створення умов для участі молоді в суспільному житті та її впливу на суспільні процеси; підвищення довіри молоді до суспільства; забезпечення недискримінації та безпеки.

У Фінляндії також існує досвід впровадження національної програми «Декада підприємництва», згідно з якою відкриваються спеціальні майстерні для молоді, яка прагне працювати за умов самозайнятості, надаються державні субсидії для молодих підприємців з обґрунтованими бізнес-ідеями та готовими при заснуванні власної справи працевлаштувати принаймні ще одну особу.

Крім того, існує спеціальна методика оцінки діяльності громадських організацій, за допомогою яких здійснюється значна частина заходів роботи з молоддю, використання якої дозволяє органам влади у сфері молодіжної політики обґрунтовано приймати рішення про розмір фінансування цих організацій, виявляти кращі практики, здійснювати обмін досвідом, виявляти кращі способи їх підтримки. На науково доведених фактах ґрунтується також молодіжна політика Фінляндії щодо підтримки молоді на ринку праці. Щорічно уряд країни виділяє кошти на проведення науково обґрунтованих тематичних досліджень молоді та їх проблем і потреб у суспільстві.

Вплив молоді на суспільство відбувається за допомогою молодіжних і студентських рад, центрів експертизи молодіжної роботи, онлайн-сервісу Nuortenideat.fi, молодіжних воркшопів (семинарів), опитування «Молодіжний барометр», який проводиться щорічно Державною радою молоді та Фінською молодіжною дослідницькою мережею [16].

Фінансування реалізації молодіжної політики здійснюється здебільшого за рахунок коштів державного бюджету, але частина коштів також надходить

з бюджетів муніципалітетів. На фінансування молодіжної політики йде майже 30% доходів бюджету від ігрової діяльності у країні (що становить більшу частку бюджету на реалізацію молодіжної політики), а решта витрат фінансується з державного бюджету [17]. Уряд виділяє асигнування на соціальне забезпечення та зайнятість молоді, на освіту, а також на політичні ініціативи, що впливають на молодих людей.

У *Великій Британії* молодіжна політика та стратегія є міжурядовою сферою, якою керує Департамент цифрових технологій, культури, медіа та спорту [18], а молодіжні працівники керуються Національними професійними стандартами (НПС), які спрямовані на визначення компетентностей, необхідних для виконання якісної молодіжної роботи. НПС у сфері молодіжної роботи розлогі за структурою та здатні відобразити всю різноманітність і мінливий характер практики та політичного контексту Сполученого Королівства.

Напрями та практики молодіжної роботи: навчання та розвиток громад у Шотландії; робота з молоддю в Північній Ірландії; служби у справах дітей і молоді в Англії; стратегія молодіжної роботи та служби підтримки молоді в Уельсі.

Молодіжні послуги є комплексною мережею провайдерів молодіжної роботи, включно з громадськими спілками, волонтерськими організаціями та місцевими органами влади. Важливе розмаїття різних надавачів молодіжних послуг підкріплюється наявністю спільного набору цінностей молодіжної роботи. Молодіжні послуги доступні для всіх молодих людей віком від 13 до 19 років. Також вони надають можливість отримати навички особистісного та соціального розвитку для цільових груп у віці 11–13 років і 19–29 років.

Цінним для України є досвід скандинавських країн щодо підтримки *молодіжного підприємництва*, що обумовлюється вагомою роллю сектора малого та середнього бізнесу в розвитку країн, у формуванні середнього класу, локалізації ресурсів і молодих креативних людей у піднесенні (відбудові) економіки. Молодіжне підприємництво також сприяє професійній та особистісній самореалізації молоді та вирішенню їх питань зайнятості та матеріального забезпечення.

Досвід Великої Британії, Швеції, Фінляндії, Данії щодо розвитку молодіжного підприємництва вказує на провідну роль взаємодії держави, бізнесу та університетів, зокрема цьому сприяє проект «Створення мережі міжуніверситетських StartUp-центрів для підтримки та просування студентських інноваційних проектів» (SUCSID), який реалізується в межах програми Tempus IV Європейського Союзу та розрахований на три роки [19].

До проекту залучено європейські та українські університети, партнерами проекту з боку державних

органів влади є міністерства освіти. Сильною складовою проекту є залучення до консорціуму бізнес-інкубаторів європейських країн, асоціації IT-компаній «Інформаційні технології України», компаній, які займаються просуванням і підтримкою інновацій. Партнерська мережа постійно збільшується саме шляхом залучення представників органів влади (зокрема муніципальної), громадських організацій та бізнес-структур, зацікавлених у підтримці студентського інноваційного підприємництва.

Головною метою проекту є розвиток інноваційної та підприємницької діяльності в країнах-партнерах шляхом підвищення креативності, конкурентоспроможності та здатності до працевлаштування випускників університетів і розширення співпраці між університетами, інноваційними та інвестиційними компаніями для комерціалізації знань у трикутнику освіта – дослідження – інновації. Крім того, цілями проекту є [20]:

- ✦ створення міжуніверситетських регіональних Startup-центрів та інтерактивної мережі співпраці між членами консорціуму на основі міжнародного академічного та професійного досвіду як платформи для реалізації інноваційних ідей і технологій;
- ✦ створення в країнах-партнерах системи навчання для підготовки та перепідготовки тренерів, модернізація навчальних планів студентів та дисциплін, які підвищують креативність і формують компетентності з розвитку, презентації та просування інновацій.

Досвід північноєвропейських країн щодо створення основних бізнес-інкубаторів підтримки студентських стартапів вказує на ефективність цієї ініціативи в контексті організації навчальної роботи, оптимізації форм командної роботи над стартап-проектами, комунікаційного майданчика для взаємодії учасників і партнерів, допомоги в пошуку бізнес-партнерів. Зокрема, в регіоні Тампере (Фінляндія) створено інкубатори TUT Talli, EDUTECH, Konela, Demola, New Factory, Ensimetri, де на колишніх заводських площах New Factory створені майданчики для реалізації програм (проектів) Demola, Protomo, Suuntoamo, Startup Stairs, які допомагають студентам, підприємцям і новаторам реалізувати свої ідеї на практиці та дозволяють залучити студентів вишів у стартап-проекти, а також сприяти в отриманні кредитів на розробку власних проектів [21].

Узагальнення досвіду європейських партнерів щодо підтримки молодіжного підприємництва на базі проекту SUCSID дає змогу вирішувати такі завдання регіональних Startup-центрів в країнах-партнерах [19]:

- ✦ організація процесу навчання студентів університету та забезпечення підготовки навчально-методичних матеріалів, у т. ч. підбір

тренерів, консультантів і розробників цих матеріалів;

- ✦ надання площі і ресурсів для спільної роботи, організація персональних консультацій для студентів і молодих підприємців;
- ✦ організація комунікаційного майданчика для взаємодії учасників і партнерів Startup-центру та надання допомоги в пошуку бізнес-партнерів;
- ✦ проведення оцінки, ревізії, crash-тестів бізнес-ідей студентів і слухачів; організація заходів для обміну практичним досвідом між підприємцями та студентами;
- ✦ просування ідей підприємництва в молодіжному середовищі та проведення медіа та промоакцій для підтримки стартап-руху;
- ✦ створення та підтримка міжнародної мережі для взаємодії між Startup-центрами, бізнес-інкубаторами, академічними партнерами; забезпечення інформаційної підтримки стартап-проектів на міжнародному та регіональному рівнях;
- ✦ надання методичної та практичної допомоги в розробці бізнес-планів та презентаціях бізнес-ідей.

Кращі стартапи, які пройдуть якісний експертний фінальний відбір, будуть представлені потенційним інвесторам. Крім того, навчальний процес університетів розширюється дисциплінами, що формують у студентів інноваційне мислення та підприємницькі навички, а також навчальні процеси є максимально практичноорієнтованими та адекватними потребам сучасного ринку, а отже, формуються екосистеми молодіжного інноваційного підприємництва. Досвід скандинавських країн на базі співпраці між університетами, державними структурами, громадськими організаціями та бізнесом дає змогу реалізувати ефективні інструменти підтримки молодіжного інноваційного підприємництва, що служить нарощенням можливостей розвитку молоді та людського потенціалу загалом.

Щодо країн Балтії, то цінними для України, в контексті підвищення обґрунтованості та ефективності реалізації молодіжної політики, є такі підходи та інструменти:

- ✦ діючий професійний стандарт молодіжних працівників – основний документ для визначення ролі, мінімальних вимог і компетенцій молодіжних працівників, включно з Кодексом етики. Перевірка компетенцій, набутих молодіжними працівниками через неформальну, інформальну та формальну освіту та тренінги, здійснюється в рамках процесу професійної кваліфікації молодіжного працівника. Молодіжну роботу вивчають у трьох академічних закладах Естонії: Талліннському університеті,

Нарвському коледжі Тартуського університету, а також в Академії культури Вільянді Тартуського університету. Для естонської молоді створили спеціальний інструмент даних під назвою Noorteseire Juhtimislaud, а ще розробили окремі вебсайт для оцінки якості стану послуг місцевої влади, зокрема в молодіжному секторі (досвід *Естонії, Латвії*);

- ✦ створення окремих молодіжних порталів щодо можливостей для молоді з працевлаштування, освіти, залученості, культури, колаборації з молодими інфлюенсерами для висвітлення актуальних питань; використання таких інструментів молодіжної роботи Європейського Союзу, як Youthpass від SALTO Youth та Eurorpass; діяльність Агенції міжнародних програм для молоді на основі залучення молодих людей до розробки та реалізації латвійських, ЄС та інших програм (досвід *Латвії*);
- ✦ на базі Закону про основи молодіжної політики інституційно закріплено визначення молодіжної роботи та молодіжного працівника, відкритої роботи з молоддю, відкритого молодіжного центру, відкритого простору, неформальної освіти та вимог до якості молодіжної роботи; прийнято Концепцію відкритих молодіжних центрів та просторів; діє система фінансування неформальної освіти молоді на рівні муніципалітетів; фокус роботи з молоддю відходить від розвитку інфраструктури до освітніх цілей для підтримки формування активних громадян і співпраці між різними секторами у сфері молодіжної політики (досвід *Литви*).

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз досвіду північноєвропейських країн щодо формування та реалізації молодіжної політики в контексті соціального захисту, розвитку молоді та збереження людського потенціалу дозволив виявити низку спільних рис молодіжної політики.

По-перше, це міжсекторальний характер молодіжної політики, продиктований загальним підходом, який застосовується в Європейському Союзі. А також багатоаспектність обґрунтування стратегічних завдань молодіжної політики, адже враховуються глобальні процеси та загальносвітові тенденції, а при впровадженні на місцевому рівні – особливості конкретної території, децентралізованість системи управління.

По-друге, відповідальними органами за реалізацію молодіжної політики є національні, регіональні та місцеві органи влади, у тому числі недержавні та громадські організації, які отримують фінансування від держав; забезпечується дотримання паритету держави та структур громадянського суспільства,

уряди цих країн задають головний напрямок, цілі та завдання молодіжної політики, проте провідну роль передано органам місцевого самоврядування та громадським організаціям, тому часто відсутні спеціалізовані міністерства у справах молоді.

По-третє, молодіжна політика північноєвропейських країн починається з освіти, що забезпечує дітям і молоді великі можливості для самореалізації, сприяє становленню демократичних прав і свобод серед молодого населення, а отже, формуванню добре орієнтованих у суспільстві громадян. Реалізується через удосконалення управлінського та інноваційного потенціалу, співпрацю молодіжних організацій у країнах-партнерах ЄС і сприяння новим формам освіти молоді, які привносять нове розуміння інформаційно-просвітницької діяльності, методів, засобів і методик роботи з молоддю.

По-четверте, загальними рисами в молодіжній політиці всіх країн Північної Європи є спрямованість на посилення залучення молоді до життя суспільства, забезпечення рівних можливостей (вирівнювання можливостей для найбільш уразливих соціальних груп молоді), захист молоді на ринку праці. Також загальними напрямками молодіжної політики можна вважати прагнення урядів усіх країн розширити можливість молодого покоління в галузі трудової, соціальної, культурної та наукової сфер.

При обґрунтуванні та реалізації молодіжної політики країни Північної Європи керуються принципами Європейської хартії про участь молоді в суспільному житті на місцевому та регіональному рівнях, в основу якої закладено такі положення:

- ✦ участь молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях має стати частиною загальної політики залучення громадян до громадського життя;
- ✦ стратегії, які реалізуються в усіх сферах, повинні включати молодіжний компонент, тому місцеві та регіональні органи влади зобов'язуються забезпечувати на практиці різні форми участі молоді в суспільстві;
- ✦ положення та різні форми участі в житті суспільства стосуються всіх молодих людей без будь-якої дискримінації.

По-п'яте, північноєвропейські країни у встановленні власної молодіжної політики досить незалежні від прийнятих у Європейському Союзі документів у даній сфері. Пріоритети щодо молодіжної політики зорієнтовані на вирішення власних проблем, поточних викликів та потреб молоді країн Північної Європи. Наприклад, серед важливих цілей такої політики для Норвегії варто відзначити прагнення до формування безпечних умов життя дітей і молоді, Данії – розвиток медичних послуг для молоді, Швеції та Фінляндії – вирішення психологічних проблем молоді, Ісландії – напрямок, пов'язаний зі здоровим способом життя.

Оновлення концептуальних підходів молодіжної політики в цих країнах сьогодні відбувається шляхом зміни її пріоритетності – з проблемноорієнтованої в бік активіорієнтованої (що базується на можливостях). Тому і застосовуються більш активні інструменти молодіжної політики щодо соціального захисту молоді, превентивні механізми запобігання соціальній ексклюзії, сприяння інтеграції різних груп молоді у суспільство, посилення її участі при прийнятті важливих для неї рішень. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Давиденко Г. Теоретико-методичні засади організації інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 2015. 467 с. URL: https://uu.edu.ua/upload/universitet/Osobisti_zdobutki/Zahist_disertaciy_A_Z/Davidenko_17.11.2015_diser.pdf
2. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Захаренко К. В., Міненко Є. С. Державна молодіжна політика України в умовах європейської інтеграції: виклики та можливості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Публічне управління та адміністрування»*. 2022. Т. 33. № 4. С. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.4/02>
3. Zub S. Formation and Implementation of Youth Policy in the Countries of the European Union: Experience for Ukraine. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2022. Вип. 1. С. 98–104. DOI: [10.24144/2078-1431.2022.1\(28\).98-104](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2022.1(28).98-104).
4. Краснопольська Т. М. Механізм реалізації молодіжної політики ЄС. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Політичні науки»*. 2019. № 4. С. 47–52. DOI: [10.31558/2617-0248.2019.4.7](https://doi.org/10.31558/2617-0248.2019.4.7).
5. Мельник О. М., Лисенко С. О., Комнатний С. О. Державна молодіжна політика: міжнародні та національні стандарти. *Інтернаука. Серія «Юридичні науки»*. 2021. № 11. С. 79–84. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-11-7754>
6. EU Council Approves. EU Youth Strategy 2019–2027. URL: <https://www.youth.ie/articles/eu-youth-strategy-2019-2027/>
7. Дабаган І. М., Павловська Л. І. Сучасна молодіжна політика в Європі (на прикладі Німеччини). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2019. Т. 30. № 2. Ч. 2. С. 140–145. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.2-2/27>
8. Офіційний портал ООН, розділ «молодь». URL: <https://www.un.org/ru/global-issues/youth>
9. Wium N., Dost-Gözkın A., Kosc M. Developmental Assets Among Young People in Three European Contexts: Italy, Norway and Turkey. *Child Youth Care Forum*. 2019. Vol. 48. P. 187–206. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10566-018-9446-1>
10. The Youth Guarantee country by country / Employment, Social Affairs & Inclusion. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1161&langId=en&intPagId=3332>

11. Active Labour Market Programme for Youth (Employment Generation Project). URL: <https://www.oecd.org/els/41201137.pdf>
12. Hummeluhr N. Youth Guarantees in The Nordic Countries. 1997. URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/40/35/1925599.pdf>
13. Li X. The critical assessment of the youth policy and youth civic engagement in Denmark and three Danish municipalities. *Children and Youth Services Review*. 2020. Vol. 110. Art. 104743. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.104743>
14. Forkby T. Youth Policy and Participation in Sweden – A Historical Perspective. In: *The History of Youth Work in Europe. Strasbourg: Council of Europe Publishing*, 2014. Vol. 4. P. 45–60. URL: https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262055/H4_Sweden.pdf/da8e27d8-8c5c-4b04-9550-20fa8c1ab33b
15. Lundahl L., Olofsson J. Guarded transitions? Youth trajectories and school-to-work transition policies in Sweden. *International Journal of Adolescence and Youth*. 2014. Vol. 19. Iss. 1. P. 19–34. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673843.2013.852593>
16. Riekkinen M. Social Inclusion, Empowerment, and Youth Rights: A Note on the Legislation of Finland. Institute for Human Rights Åbo Akademi University Värikinkatu, Finland, 2019.
17. Європейська комісія: Молодь. URL: <http://ec.europa.eu/youth>
18. Молодіжна політика у різних країнах світу / Всеукраїнський молодіжний центр. URL: <https://auyc.org.ua/blog/molodizhna-polityka-u-riznykh-krainakh-svitu/>
19. SUCSID – TEMPUS. Cross Regional Joint Project. URL: <http://sucid.competence.in.ua>.
20. Радіонова Н., Саюн А. Вплив молодіжної політики країн Європи на розвиток стартап-центрів в Україні // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації»*: тези доповідей (м. Київ, 4 жовтня 2019 р.). Київ: КНУТД, 2019. С. 145–146. URL: https://confieb.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/50/2019/11/145_H.-Радіонова-А.-Саюн.pdf
21. Стартап-центр «FIRST CAPITAL». URL: <http://fcapital.biz>

REFERENCES

- “Active Labour Market Programme for Youth (Employment Generation Project)”. <https://www.oecd.org/els/41201137.pdf>
- Dabahian, I. M., and Pavlovskaya, L. I. “Suchasna molodizhna polityka v Yevropi (na prykladi Nimechchyny)” [Contemporary Youth Policy in Europe (Case Study – Germany)]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya «Filolohiya. Sotsialni komunikatsii»*, part 2, vol. 30, no. 2 (2019): 140-145. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.2-2/27>
- Davydenko, H. “Teoretyko-metodychni zasady orhanizatsii inkluzivnoho navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh krain Yevropeiskoho Soiuzu” [Theoretical and Methodological Principles of the Organization of Inclusive Education in Higher Educational Institutions of the Countries of the European Union]. Kyiv, 2015.

- https://uu.edu.ua/upload/universitet/Osobisti_zdobutki/Zahist_disertaciy_A_Z/Davidenko_17.11.2015_diser.pdf
- Drapushko, R. H. et al. "Derzhavna molodizhna polityka Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii: vyklyky ta mozhlyvosti" [State Youth Policy of Ukraine in the Context of European Integration: Challenges and Opportunities]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriya «Publichne upravlinnia ta administruvannia»*, vol. 33, no. 4 (2022): 7-12. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.4/02>
- "EU Council Approves. EU Youth Strategy 2019-2027". <https://www.youth.ie/articles/eu-youth-strategy-2019-2027/>
- Forkby, T. "Youth Policy and Participation in Sweden – A Historical Perspective". *The History of Youth Work in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2014. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262055/H4_Sweden.pdf/da8e27d8-8c5c-4b04-9550-20fa8c1ab33b
- Hummeluhr, N. "Youth Guarantees in The Nordic Countries". 1997. <http://www.oecd.org/dataoecd/40/35/1925599.pdf>
- Krasnopolska, T. M. "Mekhanizm realizatsii molodizhnoi polityky YeS" [EU Youth Policy Implementation Mechanism]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa. Seriya «Politychni nauky»*, no. 4 (2019): 47-52. DOI: [10.31558/261770248.2019.4.7](https://doi.org/10.31558/261770248.2019.4.7)
- Li, X. "The critical assessment of the youth policy and youth civic engagement in Denmark and three Danish municipalities". *Children and Youth Services Review*, art. 104743, vol. 110 (2020). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104743>
- Lundahl, L., and Olofsson, J. "Guarded transitions? Youth trajectories and school-to-work transition policies in Sweden". *International Journal of Adolescence and Youth*, vol. 19, no. 1 (2014): 19-34. DOI: <https://doi.org/10.1080/02673843.2013.852593>
- "Molodizhna polityka u riznykh krainakh svitu" [Youth Policy in Different Countries of the World]. *Vseukrainskyi molodizhnyi tsentr*. <https://auyc.org.ua/blog/molodizhna-polityka-u-riznykh-krainakh-svitu/>
- Melnyk, O. M., Lysenko, S. O., and Komnatnyi, S. O. "Derzhavna molodizhna polityka: mizhnarodni ta natsionalni standarty" [State Youth Policy: International and National Standards]. *Internauka. Seriya «Yurydychni nauky»*, no. 11 (2021): 79-84. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-11-7754>
- "Ofitsiyniy portal OON, rozdil «molod»" [Official Portal of the UN, Section "Youth"]. <https://www.un.org/ru/global-issues/youth>
- Radionova, N., and Saiun, A. "Vplyv molodizhnoi polityky krain Yevropy na rozvytok startap-tsentriv v Ukraini" [The Influence of the Youth Policy of European Countries on the Development of Startup Centers in Ukraine]. *Problemy intehratsii osvity, nauky ta biznesu v umovakh hlobalizatsii*. 2019. https://conffeb.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/50/2019/11/145_H.-Radionova-A.-Saюн.pdf
- Riekkinen, M. *Social Inclusion, Empowerment, and Youth Rights: A Note on the Legislation of Finland*. Finland: Institute for Human Rights Abo Akademi University Vanrikinkatu, 2019.
- "SUCSID – TEMPUS. Cross Regional Joint Project". <http://sucid.competence.in.ua>
- Startup-tsentr «FIRST CAPITAL». <http://fcapital.biz>
- "The Youth Guarantee country by country". Employment, Social Affairs & Inclusion. *European Commission*. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1161&langId=en&intPagelId=3332>
- Wiium, N., Dost-Gozkan, A., and Kosic, M. "Developmental Assets Among Young People in Three European Contexts: Italy, Norway and Turkey". *Child Youth Care Forum*, vol. 48 (2019): 187-206. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10566-018-9446-1>
- "Yevropeiska komisiia: Molod" [European Commission: Youth]. <http://ec.europa.eu/youth>
- Zub, S. "Formation and Implementation of Youth Policy in the Countries of the European Union: Experience for Ukraine". *Heopolityka Ukrainy: istoriia i suchasnist*, no. 1 (2022): 98-104. DOI: [10.24144/2078-1431.2022.1\(28\).98-104](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2022.1(28).98-104)